

Părintele PLACIDE DESEILLE

**ÎN MIJLOCUL LUMII
FĂRĂ A FI DIN LUME**
**Viața creștinului
în lumea contemporană**

Traducere din limba franceză și introducere de
Felicia Dumas

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2024

CUPRINS

<i>Introducere: Felicia Dumas</i>	7
Capitolul I: În mijlocul lumii fără a fi din lume. Viața creștinului în lumea contemporană	13
Capitolul II: Paștile în Biserica din vremea Sfinților Părinți	69
Capitolul III: Duminica creștină ca celebrare a Paștilor	105
Capitolul IV: Taina pocăinței	141
Capitolul V: Slava lui Dumnezeu	159
Capitolul VI: Trupul creștinului după moarte și cinstirea sfințelor moaște	275
Capitolul VII: Firimituri duhovnicești	299

Introducere

După mutarea la Domnul a părintelui arhimandrit Placide Deseille de vrednică pomenire, la 7 ianuarie 2018, părintele Casian – ucenicul său de la Mănăstirea „Sfântul Antonie cel Mare” din Franța – a demarat o amplă lucrare de recuperare a învățăturilor sale duhovnicești rămase sub formă de manuscris sau înregistrate ca sinaxe și conferințe, pe care le-a publicat la editura mănăstirii, sub formă de broșuri.

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Teofan și acordul părintelui Casian, am reunit în această lucrare câteva dintre aceste broșuri, constituite în capitole, traduse din limba franceză spre folosul cititorilor români, pentru care părintele arhimandrit nutrea o dragoste mereu mărturisită. Noi românii, spunea dânsul adesea, avem norocul de a fi un popor ortodox cu viață creștină autentică și plină de evlavie.

Activitatea de traducere îi era de altminteri foarte dragă părintelui Placide, sfinția sa însuși fiind un neobosit traducător din limba greacă de texte liturgice și scrieri patristice. *Scara Sfântului Ioan Scărarul, Omiliile duhovnicești ale Sfântului Macarie cel Mare și Cuvintele*

despre sfintele nevoințe ale Sfântului Isaac Sirul sunt lucrări patristice fundamentale pe care părintele arhimandrit le-a tradus într-o limbă franceză de o frumusețe copleșitoare, de o mare limpezime și inteligibilitate pentru cititorul francez (și francofon) contemporan. Versiunea franceză a *Psaltirii* Septuagintei realizată de sfinția sa este unanim considerată în mediile teologice de toate confesiunile din Franța ca fiind cea mai bună dintre traducerile acesteia în limba franceză. Cu smerenia-i caracteristică, părintele a tradus fără să semneze o serie de acatiste publicate tot la editura Mănăstirii „Sfântul Antonie cel Mare”, prima ctitorie monahală a sa din Franța, printre care și unul redactat de un român. Este vorba despre splendidul Acatist al Rugului Aprins, scris de părintele ieroschimonah Daniil Sandu Tudor, text ajuns în Franța, la Abația Bellefontaine (unde părintele Placide era atunci călugăr cistercian), în anii 1958-1960, într-o primă versiune a sa, prin intermediul părintelui André Scrima. Este vorba despre o prețioasă relicvă traductologică și de genetică textuală, fiindcă această versiune reprezintă traducerea în limba franceză a unei prime versiuni a Acatistului, alcătuită doar din nouă condace și icoase în loc de doisprezece, pe care părintele Daniil Sandu Tudor a îmbogățit-o și completat-o ulterior, după retragerea sa la Sihăstria Rarăului. Două suflete monahale însetate de unirea cu Domnul Hristos, unul francez, catolic încă, dar chemat de Duhul spre plinătatea Ortodoxiei – arhimandritul Placide Deseille –, și celălalt român, devenit ulterior pribeag în afara granițelor României din pricina persecuțiilor regimului comunist – arhimandritul Andrei (André) Scrima –, s-au aflat astfel la originea acestei

extraordinare aventuri traductive. Un al treilea, tot român, li s-a alăturat proniator, traducerea colaborativă a celor doi fiind revizuită de blândul și smeritul părinte Petroniu Tănase, în vremea când încă era călugăr la Mănăstirea Sihăstria din județul Neamț. O aventură traductivă al cărei singur scop a fost acela al folosului duhovnicesc al cititorilor francezi și francofoni ai poeziei-acatist consacrată Maicii Domnului ca icoană a Rugului Aprins, simbol al rugăciunii neîntrerupte a creștinului însetat de Dumnezeu, „Împărăteasa rugăciunii, rugăciunea întrupată. [...] Logodnica Mângâietorului, Preschimbător al vieții. [...] Mireasă urzitoare de nesfârșită rugăciune” (Acatistul Rugului Aprins, condacul 1).

Într-o epocă în care traducătorul uman, sau biotraducătorul cum mai este numit în unele studii de traductologie, este serios concurat de programele de traducere automată sau de inteligența artificială, întrebarea referitoare la rostul traducerilor este una legitimă în toate domeniile. În privința textelor de teologie sau de spiritualitate creștin-ortodoxă, aceste instrumente de traducere automată, non-umană, se dovedesc a fi însă destul de neputincioase și de stângace, cu multe deficiențe și erori. Tocmai datorită specificului profund omenesc al domeniului teologic creștin-ortodox și mai ales al componentei sale referențiale de factură spirituală, duhovnicească.

Revenind la traducerea noastră, se poate ușor constata că cele șapte capitole ale cărții sunt grupate tematic, urmărind aspecte duhovnicești-istorice, teologice și duhovnicești-practice. Sunt, altfel spus, capitole cu tematică adresată minții, părintele Placide fiind un excelent teolog (unul dintre cei mai mari teologi francezi contemporani)

și altele adresate inimii ca niște adevărate „firimituri duhovnicești” dăruite de acest mare părinte duhovnic celor de a căror mântuire se îngrijea, fiii și fiicele sale duhovnicești. Fiecare capitol cuprinde mai multe secvențe structurante, pe care nu le-am constituit în subcapitole, ci le-am păstrat ca repere de orientare secvențială a cititorului în conținutul abordat.

Această a șaptea traducere din scrierile părintelui arhimandrit Placide Deseille publicată la Editura Doxologia se constituie așadar într-un fel de testament duhovnicesc al acestui mare avvă francez contemporan, sau Gheronda cum este numit și în Sfântul Munte și în Franța cea secularizată, de ucenicii și ucenicele sfinției sale. O carte-îndreptar pentru mântuire, ghid și călăuză duhovnicească pe calea ce duce spre Împărăție.

Cititorul este astfel inițiat în modul în care creștinul contemporan, care nu este din lumea aceasta, poate viețui creștinește în mijlocul lumii în pofida tuturor provocărilor ei moderne, oferindu-i-se drept model de întărire trăirea Paștilor în vremea Sfinților Părinți ai Bisericii, drept sursă de viață autentică Liturghia euharistică din fiecare zi de duminică care nu este altceva decât o sărbătorire a Paștilor, drept cheie de sporire duhovnicească taina pocăinței, drept scop al vieții slăvirea lui Dumnezeu, încununarea acestora fiind transfigurarea trupului și îndumnezeirea omului întreg, însetat de Dumnezeu și flămând de firimiturile duhovnicești ale duhovnicului-călăuzitor spre veșnicie.

Oricine ajunge la Mănăstirea „Sfântul Antonie cel Mare” din Franța este impresionat de moștenirea materială copleșitoare a părintelui arhimandrit, zidită în

piatră într-o Franță laică și profund secularizată. Cartea de față face parte din moștenirea sa spirituală, un dar de mare preț pe care îl primim noi, românii, din partea acestei Franțe atât de profund creștină în vremuri de mult apuse, în virtutea unei francofonii și francofilii devenite astfel proniatoare prin suflarea neobosită și neîngrădită a Duhului Sfânt.

Felicia Dumas

Capitolul II

Paștile în Biserica din vremea Sfinților Părinți

Mă voi referi în continuare la modul în care este prezentată celebrarea sărbătorii Paștilor în scrierile Sfinților Părinți, nu numai a celor din perioada apostolică și cea imediat următoare, ci și a tuturor Părinților Bisericii din primele trei veacuri¹. Într-adevăr, lucrările lor ne ajută să înțelegem originile acestei sărbători și să o studiem mai îndeaproape și mai complet, descoperind o serie de aspecte dintre cele mai interesante.

Sărbătoarea Paștilor

Sărbătoarea Paștilor a fost celebrată în Biserică în mod cert, încă din perioada apostolică. În vremea Sfântului Irineu, a existat o controversă pascală cu privire la stabilirea datei Paștilor, care a dus la crearea a două tabere adverse, cu păreri opuse în această privință. Acest lucru ne arată în mod clar că, încă din veacul al II-lea,

¹ Traducerea acestui capitol a fost realizată după lucrarea *Pâques dans l'Église des Pères*, Monastère Saint-Antoine-le-Grand, 2021. (n.t.)

sărbătoarea Paștilor era prezentă cu adevărat în rândurile și obiceiul liturgic al Bisericii. Era o perioadă în care nu se căutau inovații sau înnoiri, iar sărbătoarea Paștilor reprezenta în conștiința creștină o instituție cu origini în perioada apostolică.

Unii istorici liturgiști consideră că au existat Biserici în care celebrarea anuală a Paștilor nu s-a răspândit decât în secolul al III-lea și că Bisericile respective nu ar fi sărbătorit până atunci decât Paștile din fiecare săptămână, adică Învierea Domnului în ziua de duminică. Sunt multe lucruri de spus, putem analiza textele invocate pentru susținerea acestor afirmații, dar eu cred că este întru totul sigur că Bisericile, sau în orice caz cele mai importante dintre ele, prăznuiau Paștile încă de la început, din perioada apostolică. În capitolul următor, mă voi referi la duminica creștină și la celebrarea săptămânală a Învierii, ce caracterizează fiecare zi a opta. Este sigur că prăznuirea din ziua de duminică este și mai veche decât cea anuală a Paștilor. Dar aproape la fel de sigur este și faptul că încă de la începuturile Bisericii și de la începutul veacului al II-lea, întreaga Biserică prăznuia sărbătoarea Paștilor în fiecare an. Deși existau în perioada respectivă două tradiții diferite, opuse, în această privință, după cum spuneam la început.

Bisericile din Asia, adică din partea occidentală a Asiei Mici: din regiunea Smirnei, regiunea Bisericilor Apocalipsei, a Bisericilor ioaneice despre care aflăm, spre exemplu, din Epistolele Sfântului Ignatie Teoforul, erau quartodecimane, adică sărbătoreau Paștile în aceeași zi cu Paștele iudaic. Ele păstrasera ca dată pentru Paști data Paștelui

iudaic, adică 14 nisan, de unde provenea și numele partizanilor acestei tradiții, de quartodecimani.

În restul lumii creștine, acolo unde se prăznuia sărbătoarea anuală a Paștilor, se adoptase pentru această celebrare ziua de duminică, mai exact noaptea dintre sâmbătă și duminică, duminica constituind deja în întreaga Biserică ziua prin excelență a Învierii Domnului.

În ambele cazuri însă, în noaptea respectivă a Paștilor se serbau laolaltă moartea și Învieria Domnului.

Unii istorici au considerat că Bisericile din Asia, care serbau Paștile pe 14 nisan, nu celebrau atunci decât Pătimirile și moartea Domnului, iar practica cealaltă, de a serba Paștile în noaptea de sâmbătă spre duminică, insista, dimpotrivă, mai cu seamă asupra Învierii.

Indiferent de data adoptată pentru serbarea Paștelui, putem afirma cu certitudine că în toată Biserica primară această serbare avea în vedere taina pascală în ansamblu, adică suferințele, moartea și Învieria Domnului.

Nu trebuie să uităm faptul că în perioada respectivă nu existau alte sărbători creștine anuale. Ciclul Crăciunului, sărbătorile Crăciunului și Bobotezei nu existau încă și aveau să apară mult mai târziu, în secolele IV-V. Și chiar în privința Paștilor, încă nu se făcea o distincție între episoadele legate de viața Mântuitorului și toate tainele referitoare la Învieria Sa, pentru a le consacra prăznuiri individuale. Nu exista decât o sărbătoare anuală care făcea prezentă lucrarea mântuitoare a lui Hristos, care era cu adevărat memorialul, adică reactualizarea acestei lucrări mântuitoare, pe care Sfinții Părinți au numit-o apoi „iconomia mântuirii”. Sărbătoarea Paștilor era Întrupare și Mântuire totodată, reactualizarea întrupării

mântuitoare a Domnului, a morții și a Învierii Sale. Toată taina mântuirii era celebrată astfel în sărbătoarea Paștilor din perioada respectivă, indiferent de ziua aleasă pentru prăznuirea ei.

Cert este faptul că centrul acestei celebrări era comemorarea jertfei mielului pascal. Taina lui Hristos, taina mântuirii era prezentă, se întrevedea, în această taină a jertfei mielului pascal. Și textul fundamental care era interpretat cu această ocazie în primele Liturghii era capitolul 12 din Ieșirea, care relatează celebrarea Paștelui de către iudei. Comentariile creștine subliniau cu această ocazie că Domnul este adevăratul Paște, că jertfa și Învierea Sa sunt împlinirea acestei preînchipuiri care era mielul pascal. Accentul era pus însă nu doar pe aspectul de jertfă, de moarte, ci și, în egală măsură și în strânsă legătură, și pe cel de moarte și viață, de moarte dătătoare de viață. Prin urmare, încă din perioada respectivă, sărbătoarea Paștilor celebra toată taina Mântuitorului Hristos, întreaga taină a mântuirii noastre.

Iată ce scria un Părinte al Bisericii din veacul al II-lea, Apolinarie de Hierapolis, un quartodeciman din regiunea Asiei deja menționată, unde Paștile se serbau în data de 14 nisan:

Pe 14 nisan este Paștele cel adevărat al Domnului, jertfa cea mare în care Fiul lui Dumnezeu ia locul mielului, în care Cel care a fost legat a devenit Stăpânul celor legate de păcat, în care Cel care a fost judecat a devenit Judecătorul celor vii și al celor morți, în care Cel care a fost dat în mâinile păcătoșilor spre răstignire a fost înălțat pe cornul inorogului.

Sintagma „cornul inorogului” este o expresie biblică ce face aluzie la toate textele pline de mister ale Psalmilor care vorbesc despre cornul inorogului. În textul citat ea reprezintă o imagine care se referă la Cruce, dar la Cruce ca instrument al puterii. În textele biblice, inorogul evocă un animal fabulos plin de putere, deosebit de puternic. Iar ideea comparării brațelor Crucii cu cornul inorogului vrea să arate că Crucea este un instrument al biruinței, și să ilustreze puterea ei biruitoare.

Apolinarie continuă:

Această zi este ziua în care Cel a Cărui coastă a fost împunsă cu sulita și a făcut să curgă pentru noi cele două izvoare de curăție, apa și sângele, în care Logosul și Cuvântul a fost îngropat în ziua Paștilor cu piatră petluită la ușa mormântului.

Vedem așadar că această serbare în data de 14 nisan, care corespunde *grosso modo*, lunii aprilie din calendarul nostru actual, de către Bisericile din Asia a Paștelui are în centru jertfa adevăratului Miel pascal, insistând însă și asupra întregii dimensiuni biruitoare a jertfei lui Hristos. Este vorba despre Pătimirile Domnului ca biruință asupra morții, despre moartea lui Hristos care a biruit moartea omenească.

Aproximativ în aceeași regiune, în jurul veacului al II-lea, Meliton de Sardes scria și el în epilogul unei superbe omilii, un fel de imn alcătuit de el pentru sărbătoarea Paștilor, următoarele:

Ca Domn și Stăpân, Care a îmbrăcat firea omenească și a suferit pentru cel ce era cuprins de suferință, Care a fost legat pentru cel legat de patimi și a fost judecat în locul

celui vinovat, Care a fost îngropat în locul celui îngropat în păcate, El a înviat din morți și a zis cu glas tare: Cine Mă tăgăduiește pe Mine? Să vină și să mi se arate! Eu l-am eliberat pe cel osândit, am dăruit viață morții, l-am înviat pe cel îngropat. Cine Mă poate contrazice? Eu sunt Cel ce a omorât moartea, spune Hristos, Cel care l-a biruit pe vrăjmașul și a călcat în picioare iadul, l-a legat pe satana și l-am ridicat pe om la cer. Eu sunt Acela, spune Hristos. Veniți deci la Mine toate neamurile zămislite în păcat ca să luați dezlegarea de păcate, fiindcă Eu sunt izbăvirea voastră, Eu sunt Paștile mântuirii, Eu sunt Mielul jertfit pentru voi, Eu sunt răscumpărarea voastră, viața și învierea voastră, lumina și mântuirea voastră, Eu sunt Împăratul vostru. Eu vă voi duce la cer, Eu vă voi învia, Eu vi-L voi arăta pe Tatăl Cel veșnic, Eu vă voi ridica din morți cu mâna Mea cea dreaptă.

Acesta este Cel care a făcut cerul și pământul, Care l-a făcut pe om cu mâna Sa, pe Care l-au vestit Legea și prorocii, Care S-a întrupat din Fecioara, a fost răstignit pe lemnul Crucii și apoi îngropat, Care a înviat din morți și S-a înălțat la ceruri, Care șade de-a dreapta Tatălui și are puterea să judece și să mântuiască, Cel prin Care Tatăl le-a făcut pe toate care sunt de la început și până la sfârșitul veacurilor. El este alfa și omega, începutul și sfârșitul, început netâlcuit și sfârșit neștiut, El este Hristos Iisus, Împăratul și Domnul, Cel care i-a înviat pe cei morți, Care a stat de-a dreapta Tatălui, Cel care Îl ține pe Tatăl și este ținut de El. Lui I se cuvine slava și puterea, în vecii vecilor. Amin².

² Méliton de Sardes, *Sur la Pâque*, introduction, texte critique, traduction et notes par Othmar Perler, Cerf, Paris, „Sources chrétiennes” no 123, 1966.

Iată așadar cea mai veche omilie pascală care ni s-a păstrat. Reiese clar din textul citat legătura indisolubilă dintre viață și moarte și credința în biruința Învierii asupra suferinței și a morții.

Celebrarea sărbătorii Paștilor în primele trei veacuri

Cum se celebrau Paștile în primele trei veacuri? Întâi de toate, prin post. Celebrarea Paștilor începea cu un post a cărui durată putea varia mai mult sau mai puțin de la o Biserică la alta. Se pare însă că la început, practica generală era aceea de a reduce acest post la două zile, care ar corespunde Vinerii Mari și Sâmbetei Mari din zilele noastre. Alte Biserici extindeau această perioadă de post, iar Sfântul Irineu consemnează că textul care ni s-a păstrat de la Eusebiu de Cezareea cu privire la controversa pascală ne arată că practicile referitoare la post erau destul de variabile.

Puțin mai târziu, postul a devenit unul de șase zile, corespunzător Săptămânii Sfințelor Pătimiri din vremea noastră. Mult mai târziu, abia în secolul al IV-lea, el a fost extins la patruzeci de zile ce precedau duminica Floriilor, care prefața Săptămâna Sfințelor Pătimiri ale Domnului Hristos. După știința mea, prima mărturie cu privire la acest aspect se găsește într-o scrisoare festivă a Sfântului Atanasie cel Mare al Alexandriei din 342. Citind scrisorile sale festive păstrate din perioada de dinainte de 342, avem impresia că el nu vorbește decât despre postul de șase zile, din săptămâna care precedă sărbătoarea Paștilor și că doar începând din anul 342 le prescrie credincioșilor din Egipt postul de patruzeci de zile, a cărui semnificație, de altfel, este ușor diferită.